

Jorma Ollila

Tervetuliaispuhe Etlan 70-vuotisjuhlaseminaarissa 29.8.2016

Arvoisa ministeri, arvoisa rehtori, hyvät juhlaseminaarin osallistajat,

Suomi oli 70 vuotta sitten valtaviin haasteiden edessä. Kansakunta oli raskain uhrein selvinnyt maailmansodasta itsenäisenä. Sota oli dramaattisella tavalla heikentänyt talouden tuotantokykyä, suuri joukko rintamamiehiä ja siirtolaisia oli saatava uuden elämän alkuun ja sotakorvauksena piti luovuttaa paljon tavaroita, joiden tuotannosta oli varsin vähän kokemusta.

Edessä oli jättimäinen voimavarojen kokoaminen ja rakennemuutos. Yksi haaste muiden joukossa oli talouden ja yhteiskunnan kehittämiseksi tarvittavan tiedon puute. Teollisuuden järjestöt katsoivat, että myös niiden oli kannettava vastuuta tietopohjan vahvistamisesta. Se oli elinkeinoelämälle hyödyllistäkin. Sodanjälkeisessä poliittisessa ilmapiirissä tarvittiin tosiasioita yksityisen yritystoiminnan hyötyjen perustelemiseksi. Siksi perustettiin Taloudellinen tutkimuskeskus, josta neljännesvuosista myöhemmin tuli Elinkeinoelämän tutkimuslaitos, Etlä.

Aluksi tutkimuskeskuksen toiminta oli pitkälti perustietojen keräämistä ja erilaisia selvityksiä. Paljon huomiota sai mm. työvoimapotentialin kartoitus ja arvio keinoista, joilla työvoiman tarjontaa olisi mahdollista lisätä. Myöhemminkin laitos on ollut käynnistämässä uusien tai merkitykselliseksi muuttuneiden ilmiöiden tilastointia, joka on sittemmin siirtynyt viranomaisille.

Ajan mittaan painopiste siirtyi pitkäjänteisempään tutkimukseen, joka ankkuroitui vahvemmin taloustieteen kehittyviin menetelmiin. Samalla Etlan toiminta laajeni niin tutkimusaiheiltaan kuin voimavaroiltaan. Punainen lanka on ollut taloudellisen kasvun edellytysten tarkastelu. Työvoiman tarjontaan liittyvät kysymykset ovat säilyneet mielenkiinnon kohteena, mutta tuottavuuden kasvun ja rakennemuutoksen sekä niihin vaikuttavien tekijöiden analyysi on ollut tutkimuksen painopisteenä.

Tutkimusteemat ovat kunakin aikana heijastaneet keskeisiksi koettuja kysymyksiä laajalla alueella: kansainvälinen kauppa, kauppa- ja integraatiopolitiikka; rahoitusmarkkinoiden toiminta ja kehittäminen; työmarkkinoiden toiminta ja instituutioiden kehittäminen; työvoiman osaaminen ja koulutuspolitiikka; innovaatiotoiminta ja innovaatiopolitiikka; julkisen talouden toiminta; suhdannevaihtelut ja raha- ja finanssipolitiikka.

Pohjimmiltaan Etlalla on koko ajan ollut sama missio: tuottaa hyödyllistä, luotettavaa tietoa päätöksenteon pohjaksi yrityksille, elinkeinoelämän järjestöille sekä poliittisille päätöksentekijöille ja hallinnolle. Siihen sisältyy tutkimustieto edellä mainitsemistani talouden ilmiöistä. Siihen sisältyy myös jatkuvasti ylläpidettävä tilannekuva ja ennustenäkö Suomen taloudesta ja sen toimintaympäristöstä. Ja siihen sisältyy politiikkatoimien vaikutusten arviointi.

Miksi elinkeinoelämän järjestöt rahoittavat tällaista toimintaa? Elinkeinoelämälle on tärkeää, että yritykset, järjestöt ja - ennen kaikkea - politiikan päättäjät voivat perustaa ratkaisunsa mahdollisimman hyvään ja monipuoliseen ymmärrykseen Suomen kansantaloudesta sekä seikoista, jotka vaikuttavat sen menestykseen.

Totta kai haluamme hyödyntää tutkimustoiminnan tuloksia myös yritysten edunvalvonnassa, mutta ei niin, että pyrkisimme vaikuttamaan tutkimusten tuloksiin. Elinkeinoelämän tutkimusintressi kohdistuu tutkimuksen teemoihin ja laatuun. Tulokset ovat tutkijoiden asia.

Haluamme pitkäjänteisellä rahoituksellamme varmistaa, että tutkimus luo elinkeinoelämän kannalta olennaisista asioista uutta tietoa, josta on hyötyä käytännön päätöksenteossa. Esimerkiksi tietoa, jota Elinkeinoelämän keskusliitto voi käyttää muodostaessaan kantaansa innovaatio- tai veropolitiikkaan tai maan hallitus valmistellessaan työmarkkinoita koskevaa lainsäädäntöä.

Tiedosta on hyötyä, jos se on tutkimuksellisesti korkeatasoista ja sitä saadaan oikeaan aikaan helposti ymmärrettävässä muodossa. Aiheiden tärkeydellä tarkoitan sitä, että uudella tiedolla on elinkeinoelämän mielestä aitoa merkitystä yritysten ja koko kansantalouden menestymisen kannalta. Ei ole sattumaa, että Etlassa on tehty paljon työtä kilpailukykyyn, työmarkkinoiden toimintaan, innovaatiopolitiikkaan, osaamiseen ja julkisen talouden kestävyteen liittyvissä kysymyksissä.

Korkea tutkimuksellinen laatu on välttämätöntä tulosten uskottavuuden vuoksi. Kukaan ei hyödy tutkimuksesta, jonka laatuun ei voi luottaa. Korkea laatu edellyttää vahvaa osaamista ja korkeaa tutkijanetiikkaa.

On selvää, että kun maailma muuttuu, asioita pitää arvioida uudelleen. Tämä koskee myös elinkeinoelämän järjestöjen tutkimuksen ja muun yleishyödyllisen toiminnan rahoitusta. Kun tällaista arvioita aika ajoin on tehty, on aina, viimeksi tänä kesänä, päädytty samaan tulokseen: Etlan työn turvaaminen on tärkeää. Rahoitushaasteisiin vastaaminen on myös vaatinut luovuutta. 2000-luvun alussa Etlan ja toisen elinkeinoelämälle tärkeän instituution, Elinkeinoelämän valtuuskunnan Evan, toimintaa rationalisoitiin niin, että näille tuli yhteinen hallitus, toimitusjohtaja ja taloushallinto sekä vierekkäiset toimitilat. Tämä on osoittautunut tehokkaaksi järjestelyksi. Kustannuksissa on säästetty samalla kun Etlan ja Evan hyötyvät toistensa osaamisesta.

Etlan työllä on ollut vaikutusta. Tämä käy hyvin ilmi Etlan viime viikolla julkistamasta kokoomateoksesta, jossa tarkastellaan tutkimustiedon hyödyntämistä päätöksenteossa. Mainitsen vain pari esimerkkiä, muita löytyy kirjasta, jollaisen seminaarin osanottajat voivat poimia mukaansa tilaisuuden jälkeen.

1990-luvun laman pohjassa oli tarve miettiä uusiksi koko Suomen elinkeinopolitiikka. Vanhat eväät oli syöty. Etlan klusteritutkimus oli tällöin avainasemassa, kun kasvupolitiikkaa uudistettiin valikoivista yritystuista kohti laaja-alaista innovaatiopolitiikkaa. Etlan tutkijat jopa osallistuvat elinkeinopolitiikan linjausten kirjoittamiseen.

Toinen esimerkki koskee eläkepolitiikan sopeuttamista väestön ikääntymiseen. Etlä on pitkäjänteisellä eläkejärjestelmän mallinnuksella tuottanut tärkeää tietoa yhtäältä eläke-etujen, rahoitustarpeen ja julkisen talouden pitkän ajan kehityksestä ja toisaalta laskelmia erilaisten uudistusvaihtoehtojen vaikutuksista. Näillä tuloksilla on käsitykseni mukaan ollut huomattava merkitys eläkeuudistusten suunnittelussa.

Aivan viime vuosina on käyty paljon keskustelua Suomen kustannuskilpailukyvyistä ja sen merkityksestä ajankohtaisissa vaikeuksissamme. Etlän panos ei ole aivan vähäinen siinä, että ongelma on pitkän väännön jälkeen tunnustettu ja on saatu tehtyä päätöksiä, jotka ajan mittaan korjaavat tilannetta.

Tietoa tarvitaan erityisesti murrosvaiheissa, kun tapahtuu uusia asioita ja maailma näyttää toimivan aiemmasta poikkeavalla tavalla. Etlän perustamisen aika oli yksi tällainen murroskohta, samoin Suomen lama 1990-luvun alussa.

Ei ole liioiteltua sanoa, että elämme jälleen yhtä murrosta sekä Suomessa että globaalisti. Aika 1990-luvun puolivälistä aina finanssikriisin puhkeamiseen saakka oli nopean talouskasvun ja optimismin aikaa. Kiinan avautuminen, kommunismin romahdus ja vapaakaupan laajeneminen toivat koko maailman uudella tavalla globaalin vaihdannan ja työnjaon laajenemisen piiriin. Suomi toipui rivakasti taantumasta, joka oli kehittyneen maailman syvin sitten 1930-luvun. Informaatioteknologian nopea kehitys mahdollisti uusien tuotteiden luomisen ja vahvisti tuottavuuden kasvua, ei vähiten Suomessa. Työpaikkoja syntyi nopeasti ja ne enemmän kuin korvasivat katoavat työpaikat. Makropolitikka näytti onnistuneen luomaan taloudelle vakaan toimintaympäristön. Köyhyys maailmassa väheni dramaattisesti.

Nyt tilanne näyttää tyystin toisenlaiselta. Vaikka finanssikriisi on kehittyneessä maailmassa ohitettu ja osa maista on toipunut oikein hyvin, kasvu on kaiken kaikkiaan jäänyt hitaaksi. Suomen toipuminen on Euroopan hitaimpien joukossa. Tuottavuuden kasvu näyttää globaalisti asettuneen aiempaa alhaisemmalle tasolle, inflaatio on painunut lähes nolnaan, korkotaso samoin. Talouksien kyky luoda uusia hyvän tulotason työpaikkoja vaikuttaa heikentyneen. Monissa maissa tuloerot ovat selvästi kasvaneet.

Liberaalin demokratian maailmanvalloitus on pysähtynyt ja autoritaariset poliittiset voimat ovat saaneet yllötteen monella taholla, jopa eräissä Euroopan Unionin jäsenmaissa. Nationalismi ja suvaitsemattomuus ovat vallanneet alaa. Venäjän ja länsivaltojen välit ovat viileimmät sitten kylmän sodan päättymisen. Euroopan integraatiokehitys on kääntynyt osin hajautumiseksi.

Murroksen tausta on epäilemättä monitahoinen, emmekä selvästikään vielä ymmärrä tapahtumien luonnetta kovin hyvin. Yksi yhteinen nimittäjä näyttää kuitenkin olevan laajalle levinnyt pelko siitä, että tekninen kehitys, kilpailu ja globalisaatio eivät synnyttäisikään vaurautta ja hyvinvointia sillä tavalla kuin viime vuosikymmeninä on totuttu ajattelemaan.

Kehittyneissä maissa pelätään, että työpaikat katoavat alhaisemman kustannustason maihin tai että maahanmuuttajat vievät ne. Kaikkein eniten pelätään kuitenkin sitä, että digitalisaatio tuhoaa

yhä laajemmin perinteisiä, hyvän ja vakaan ansiotason turvanneita työpaikkoja ja että tilalle tulee vain matalan palkkatason tilapäistöitä ja pakkoyrittäjyyttä.

Populistiset poliitikot ovat hyödyntäneet näitä pelkoja tehokkaasti. Olemme nähneet tästä paljon puhuvia esimerkkejä ihan viime kuukausina. On olemassa ilmeinen vaara, että teknologian kehityksen, vapaakaupan ml. työn ja muiden tuotantopanosten liikkuvuuden ratkaiseva merkitys hyvinvoinnin kasvulle tulee tällöin sivuutetuksi. En tarkoita tällä sitä, että muutokseen ei liittyisi suuria haasteita, joiden hallitsemiseen tarvitaan hyvää politiikkaa. Tarkoitan sitä, että epärealistiset pyrkimykset kahlita teknologian kehitystä ja markkinamekanismin toimintaa vahingoittavat talouden kykyä luoda vaurautta ja pahimmillaan juuri niiden asemaa, jota vanhaan takertumalla halutaan suojata.

Pelkojen synnyttämät poliittiset reaktiot kietoutuvat eri tavoin kysymyksiin työn ja sen tarjoaman toimeentulon tulevaisuudesta: mitä digitalisaatio merkitsee eri tyyppisten töiden kysynnälle, miten työmarkkinoiden instituutiot vaikuttavat erilaisten työpaikkojen syntymiseen ja tuhoutumiseen, mikä rooli työmarkkinoiden dynamiikalla on tuottavuuden kehityksessä, ja tietysti miten politiikalla voidaan ohjata kehitystä, tukea teknologisen kehityksen myönteisiä piirteitä ja hillitä sen aiheuttamia ongelmia.

Ladies and Gentlemen

Economic resources and institutions vary between countries, as do people's preferences and political traditions. Therefore the situation in Finland is not identical with that, say, in the United States. Here income inequality, for instance, has remained stable and low in international comparison for the last 15 years. On the other hand, the Finnish economy has been clearly less capable in creating new jobs. An interesting question is to which extent these two things – income distribution and economic dynamism – are interrelated. In any event, basic technological trends as well as the opportunities and challenges they create are essentially the same in all developed countries.

Technology, productivity and work in their various manifestations have been the core themes of ETLA's research activities throughout the time of its existence. Therefore it is fitting that the topic of this 70th anniversary seminar is technological change and the future of work. We are extremely pleased to have as the keynote speaker one of the world's leading researchers in this field, Professor Erik Brynjolfsson from the Massachusetts Institute of Technology.

Hyvät naiset ja herrat

Elinkeinoelämän tutkimuslaitoksella on takanaan 70 toimeliasta ja vaikuttavaa vuotta. Minulla on kaikki syyt uskoa, että ETLA:n toiminta jatkuu laadukkaana, tehokkaana ja vaikuttavana ja auttaa Suomea löytämään viisaita ratkaisuja myös tulevien vuosien ja vuosikymmenten haasteisiin. Toivotan teidät lämpimästi tervetulleiksi Elinkeinoelämän tutkimuslaitoksen juhlaseminaariin.